

University of Groningen

De sacra corona regni Hungariae

Teszelszky, Roger Cornelis Emil

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2006

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Teszelszky, R. C. E. (2006). *De sacra corona regni Hungariae: De kroon van Hongarije en de ontwikkeling van vroegmoderne nationale identiteit (1572-1665)*. [, Rijksuniversiteit Groningen]. University of Groningen.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Inleiding

Niemand heeft de macht dan door God, zo schreef de apostel Paulus.¹ De woorden van Paulus werden vanaf de Laat-Antieke periode aangegrepen om het aardse gezag van een bovennatuurlijke rechtvaardiging te voorzien. Deze legitimatie kreeg gestalte in het kroonjuweel en kwam tot uiting in het kroningsritueel. De kroon fungeerde in de Middeleeuwen als het symbool van de goddelijke legitimatie van de aardse vorstenmacht, die tijdens de kroning aan de vorst werd overgedragen. Het kroonjuweel, de koning, de kroning en de hiermee samenhangende politieke en religieuze denkbeelden over macht en gezag in de samenleving vormden vervolgens een dankbaar onderwerp in de beeldende kunst en literatuur, waarmee de rechtvaardiging van de aardse macht in veler betekenissen werd verbeeld.²

In deze studie zal een aantal aspecten van de betekenis van de kroon van Hongarije worden belicht. Dit kroonjuweel werd in het jaar 2000 van het Hongaars Nationaal Museum naar het Hongaarse Parlement in Boedapest verplaatst en heeft een lange en bewogen geschiedenis, die te zien is aan het geschonden uiterlijk (zie afbeelding 1a-b).³ De kroon is samengesteld uit twee afzonderlijke delen. Zij bestaat uit een elfde-eeuwse Griekse diadeem, met daarop vier gebogen banden van Midden- of Zuid-Italiaanse herkomst, die aan de bovenzijde worden verbonden door een plaat met een gebogen kruis. Het onderste deel, ook wel de 'Griekse kroon' genoemd, draagt een aantal fraaie afbeeldingen. Aan de voorzijde troont Christus als Pantocrator, met aan weerszijden de aartsengelen Michaël en Gabriël en de heiligen Georgius, Demetrius, Cosmas en Damianus. Aan de achterzijde zijn platen gemonteerd met de Byzantijnse keizer Michaël Dukas (1071-1078), zijn medekeizer Constantijn (1071-1078) en de Hongaarse koning *Geobitzas* (koning Géza, 1074-1077). Aan de bovenkant is ook een tronende Christusfiguur zichtbaar, met aan de vier kanten acht afbeeldingen van de volgende apostelen: Paulus, Johannes, Petrus, Jacobus, Philippus, Bartholomeus, Andreas en Thomas. Aan de onderzijde van de kroon hangen vijf kettingen. Het gehavende uiterlijk van de kroon is mede het gevolg van de lotgevallen die het voorwerp heeft moeten ondergaan. In de loop der eeuwen is de kroon gestolen, verloren en begraven. Het kroonjuweel raakte onder meer in handen van de Turkse sultan Suleyman de Grote en het werd na 1945 bijna dertig jaar in Fort Knox in de VS bewaard. Uiteindelijk werd de kroon in 1978 weer teruggegeven aan Hongarije, dat toen nog communistisch was.

De oorzaak van dit tumultueuze verleden is dat de Hongaarse kroon niet alleen fungeerde als kroonjuweel tijdens koningskroningen maar ook dat zij, als symbool, aan uiteenlopende politieke en religieuze denkbeelden werd verbonden. In de loop der eeuwen is de kroon een object van verering, legitimeerde een reeks aan ideologieën en fungeerde als afschrikwekkend teken van de ideeën van 'de ander'. De afgelopen vijfhonderd jaar ontstond aldus een enorme hoeveelheid literatuur en beeldmateriaal met het kroonthema en het einde hiervan is nog lang niet in zicht. Belangrijke recente

¹ Romeinen 13:1

² Zie onder meer : Joachim Ott, *Krone und Krönung. Der Verheißung und Verleihung von Kronen in der Kunst von der Spätantike bis um 1200 und die geistige Auslegung der Krone* (Mainz, 1998)

³ De meest duidelijke foto's van de kroon zijn te vinden in: Endre Tóth en Károlyi Szélnyi, *A magyar szent korona. Királyok és koronázások* (Boedapest, 2000)

gebeurtenissen met een politieke lading, zoals de terugkeer van de kroon naar Hongarije in 1978, de omwenteling van 1989 en de viering van de stichting van het Hongaarse koninkrijk in 2000 waren opnieuw de aanleiding voor een hernieuwd gebruik van dit symbool. In 2008 zal worden gevierd dat de kroon dertig jaar geleden terugkeerde en wordt bovendien de belangrijke kroning van Matthias II van Habsburg in 1608 herdacht.

De kroon is een gevoelig thema in de wetenschap in het moderne Hongarije, vanwege de band tussen voorwerp, politiek en religie.⁴ Hierdoor is vrijwel geen enkele wetenschapper in Hongarije in staat om op een neutrale wijze tegen dit voorwerp aan te kijken, of heeft de intentie dit te doen. Het gevolg hiervan is dat er maar weinig studies zijn verschenen over de betekenisontwikkeling van de kroon die niet bewust of onbewust ideologisch gekleurd zijn. Werkelijk onafhankelijk (niet-Hongaars) onderzoek naar de kroon en haar betekenis zou tot nieuwe resultaten kunnen leiden, maar is tot nu toe nog maar weinig gedaan. Deze studie hoopt een aanzet hiertoe te zijn.

Het doel van deze studie is de ontwikkeling van een nationale identiteit in het Hongaarse koninkrijk te schetsen aan de hand van de betekenisverandering van de kroon in de vroegmoderne periode. Dit proefschrift is te beschouwen als een voortzetting en een correctie van de studies naar de kroon en de 'szentkorona-tan' (leer van de heilige kroon) van Ferenc Eckhart uit 1941 en László Péter uit 2003. Op grond van hun werk zal worden uitgegaan van de stelling dat deze leer een 'invented tradition' is, omdat deze tot het einde van de achttiende eeuw niet bestond. De kritiek op deze auteurs is dat zij vrijwel geen aandacht hebben besteed aan de belangrijke rol die de kroon speelde in de politieke cultuur van de vroegmoderne periode. In de periode 1572-1665 ontstond een overweldigend aantal visuele en tekstuele bronnen over de kroon, in Hongarije en daarbuiten, van Hongaarse en niet-Hongaarse auteurs, die niet door hen wordt besproken. Bovendien negeren zij het invloedrijke werk uit 1613 van een laathumanistische schrijver over de kroon, Péter Révay.

Een tweede belangrijke bron van inspiratie voor deze studie is het werk van Ágnes R. Várkonyi uit de periode 2000-2005. Zij heeft in een aantal artikelen een uiteenzetting gegeven over de wijze waarop onderzoek naar de kroon en de ontwikkeling van een nationale identiteit zou moeten plaatsvinden. Hierbij wees zij nadrukkelijk op het belang van de denkbeelden van Révay. Dit promotieonderzoek zal de lijnen volgen die door Várkonyi zijn uitgezet. Haar studie zal daarom als kader fungeren van dit proefschrift. Bovendien zullen aan de hand van de constructivistische theorie over nationale identiteit de hypothesen van Várkonyi worden getoetst en verfijnd.

Het onderwerp van deze studie is de ontwikkeling van de kroonbetekenis in de tijd dat er nog geen leer van de kroon was. Omdat de verandering van de betekenis centraal zal staan, zal de analyse beperkt blijven tot de periode 1572-1665, waarbij vooral aandacht zal worden besteed aan de politieke veranderingen in de periode rond 1608. In het bijzonder wordt aandacht geschonken aan het politieke denken van Révay en het ontstaan, de politieke en intellectuele context en de receptiegeschiedenis. Ook zal het gebruik door Révay van de denkbeelden over politiek en geschiedenis van Justus Lipsius worden belicht.

⁴ Josef Deér, *Die Heilige Krone Ungarns* (Wenen, 1966) 11-31

Deze studie is verdeeld in zes hoofdstukken. In het eerste wordt ingegaan op de kroon, het Hongaarse koninkrijk en het eerdere onderzoek over dit onderwerp. Het volgende hoofdstuk behandelt de theorieën over de ontwikkeling van nationale identiteit en de geschiedenis van het denken over de kroon. Het derde is een analyse van de verandering van de betekenis van de kroon in de periode 1572-1606. De veranderingen in de cruciale periode 1607-1608 worden in het vierde hoofdstuk behandeld. Hierna zal in het vijfde uitgebreid het ontstaan, de achtergrond en de inhoud van het werk van Révay worden besproken. Tot slot zal in het zesde hoofdstuk de receptiegeschiedenis van Révay's boek aan de orde komen.